

TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE PSİKOLOJİK ÖZELLİKLER VE ANNE - BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER*

Alev Evrengöl**

Saynur Canat***

A. Süreyya Köker****

Gelişimsel olarak bakıldığında ergenlik yaşantılarının gelecekteki ruh sağlığı açısından özel bir yer tuttuğu söylenebilir. Bu özel yerin biçimlenmesinde ve tanımlanmasında ailenin rolü tartışılmaz bir gerçektir.

Değişik kişilik kuramları, kişilik gelişiminde farklı etkilere dikkat çekmesine rağmen hemen hemen tüm kuramların ailenin ve aile tutumlarının çocuğun gelişiminde etkili olduğu konusunda birleştikleri görülmektedir. (Rice, 1978). Gencin en önemli gelişimsel görevi gelecekteki rolünü ve yerini bulmaya çalışmak, meslek seçimi, eş seçimi gibi görevleri yerine getirerek yetişkinlik yaşamına hazırlanmaktır (Muss, 1975). Sağlıklı, sosyal ve kişisel gelişim büyük oranda yüksek benlik saygısı, iyi bir kişisel yeterlilik ve yaşamda doyumlu olma gibi özelliklere bağlıdır (Gecas, 1986; Armsden, 1987; Mechanic, 1989). Bu özelliklerle aile tutumlarının birbirine etkisi pek çok araştırmada ele alınmıştır (Gecas, 1986; Lynn, 1986; Mechanic, 1989). Lynn (1986) yaptığı çalışmada benlik saygısının her iki cinsde de aile ilişkilerinden etkilendiğini bildirmiştir. Richards (1991) karşı cinsden bir ebeveynin sıcak ve destekleyici tutumunun gençde yüksek benlik saygısının en önemli yordayıcısı olduğunu vurgulamaktadır. Aynı şekilde Brian (1986) kızlarda benlik saygısının en iyi yordayıcısının annenin genel desteği ile babanın fiziksel yakınlığı, erkeklerde ise annenin arkadaşça yaklaşımının ve baba-oğul ilişkisindeki sürekliliğin benlik saygısının en önemli yordayıcısı olduğunu bildirmektedir. Mechanic

* Bu çalışma XXVII. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur. 6 - 9 Kasım 1991 - Antalya.

** A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD Sosyal Hizmet Uzmanı

*** A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

**** A.Ü. Öğrenci Sağlık ve Kültür Merkezi Uzman Psikolog

(1989) heterojen bir toplum örnekleminde yaptığı boylamsal çalışmada yaşam doyumu ile aile içi çatışmalar arasında ilişki olduğunu saptamıştır. Şiddetli aile içi çatışmalar ergenlerde depressif bir duygu durumuna ve anksiyeteye yol açmaktadır. Armsden (1987) aile ve akran grubu bağlılığı olan ergenlerin olmayan gruba göre benlik saygısının ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Kışman (1989) ergenlerin anne ve babalarıyla yaptığı çalışmada; yaşam doyumu, ana-babalık inançları ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ana-babalık tutumu daha olumlu olan ve sosyal açıdan uygun destek alan ergenlerin yaşamlarından daha doyumlu olduklarını saptamıştır.

Bu verilerin ışığında; aile tutumlarının gencin psikolojik özelliklerine etkisi açıktır. Bu nedenle bu çalışmada bir grup tıp fakültesi öğrencisinin ana-baba çocuk yetiştirme tutumlarıyla öğrencilerin psikolojik özellikleri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Denekler : Araştırma A.Ü. Tıp Fakültesinin 5. ve 6. sınıflarına devam etmekte olan, 35'i kız, 24'ü erkek olmak üzere toplam 59 denek ve bu öğrencilerin anne-babalarıyla yürütülmüştür. Araştırmaya katılan ebeveyn sayısı toplam 118'dir. Deneklerin seçiminde anne-babaların sağ, öz ve çocuklarıyla yaşıyor olmaları göz önünde bulundurulurken, en az ilkokul mezunu olmaları koşulu aranmıştır.

Veri Toplama Araçları : Araştırmada 4 veri toplama aracı kullanılmıştır;

1 — Yaşam Doyumu Ölçeği : Bu ölçek Diener (1985) tarafından geliştirilmiş olup, ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Öğrencilerin global yaşam doyumu düzeylerini saptamak amacıyla kullanılmıştır.

2 — Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği : Rosenberg tarafından 1965'de geliştirilmiş olup, ülkemizde uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır.

3 — Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri : 1956'da Spilberger tarafından geliştirilmiş; ülkemizde uyarlama çalışmaları Le-Copte ve Öner tarafından (1983) yapılmıştır. Bu ölçek öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır.

4 — Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği :

(PARI) : 1958 de Schafers ve Bell tarafından geliştirilmiş, ülkemizde uyarlama çalışmaları LeCompte ve arkadaşları (1978) tarafından yapılmıştır. Ölçek ana - baba tutumlarını 5 ayrı faktör açısından değerlendirmektedir. Faktör 1 : Aşırı Annelik Boyutu (aşırı kontrol, müdahalecilik, bağımlılığı sürdürmesini arzulama), Faktör 2 : Demokratik Tutum (çocuğa eşit haklar tanımak, paylaşmak), Faktör 3 : Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmek (sinirlilik, çocuklarla birarada uzun kalmaktan hoşlanmamak, bağımlılık), Faktör 4 : Evlilik Çatışması (eşler arası geçimsizliğin çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın eşine yardımcı olmaması) Faktör 5 : Baskı - Displin Boyutu (saldırganlık, çocuğu zorlamak ve cezalandırmak).

Araştırmada bu veri toplama araçları A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD'de stajyer ve intern olarak bulunan öğrenci deneklere ayrı ayrı uygulanmıştır. Anne ve babalara denekler aracılığıyla ulaşılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi IBM bilgisayarda Microstat paket programı kullanılarak yapılmıştır. Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları ile öğrencilerin psikolojik özellikleri arasındaki ilişkiyi saptamak için Correlation Matrix yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin psikolojik özellikleri ile anne - babaların tutum faktörleri arasında cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı «t testi» ile araştırılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde önce denekler ile ilgili demografik özellikler, daha sonra verilerin istatistiksel analizinden elde edilen bulgular verilecektir :

Deneklerin yaş ortalaması 22,3; annelerin yaş ortalaması 48,6; babaların yaş ortalaması 53,7; anne eğitiminin yıl ortalaması 12,6'dır.

Her bir değişkenin diğer değişkenlerle olan ilişkisi Correlation Matrix'le araştırıldığında kız öğrenciler için elde edilen anlamlı düzeydeki karşılıklı değişim değerleri Tablo I'de gösterilmiş olup, yaşam doyumu-benlik saygısı : $r = + .53$; yaşam doyumu - durumluk kaygı : $r = -.57$; yaşam doyumu - sürekli kaygı : $r = -.44$ olarak saptanmıştır.

Tablo I : Kız Öğrencilerde Anne-Baba Tutumlarıyla Psikolojik Özellikleri Arasındaki İlişkiler

	yd	ros	dur	sur
yd	1.00			
ros	— .53*	1.00		
dur	— .57*	.41*	1.00	
sur	— .44*	.48*	.46*	1.00
a1	— .02	— .29	— .18	— .09
a2	.18	.11	— .10	— .08
a3	.10	— .14	— .05	.09
a4	.15	— .21	— .11	.74
a5	.14	— .35*	— .48*	— .34*
b1	— .15	— .07	— .10	— .06
b2	— .03	.11	— .14	— .11
b3	.00	— .06	.09	— .15
b4	— .49*	.43*	.31	.23
b5	— .10	— .26	— .31	— .37*

* $p < .05$

Kız öğrencilerde yaşam doyumu ile anne - baba tutumları arasındaki ilişki araştırıldığında elde edilen bulgulara gelince; babanın eşler arasında çatışma algılamasıyla (b4) kız öğrencilerde yaşam doyumu birlikte değişim değeri anlamlı düzeyde olup, $r = -.49$ 'dur.

Kız öğrencilerde durumluk ve sürekli kaygı ile anne - baba tutumları arasında da anlamlı ilişkiler saptanmış olup; annenin baskıcı ve disiplinli tutumu (a5) ile durumluk kaygı arasındaki birlikte değişim $r = -.34$ 'dür. Babanın baskıcı ve disiplinli tutumu (b5) ile sürekli kaygı arasında ki ilişki de anlamlı düzeyde olup, birlikte değişim değeri : $r = -.37$ 'dir.

Erkek öğrencilerde her bir değişkenin diğer değişkenlerle ilişkisi Correlation Matrix'le araştırıldığında elde edilen bulgular Tablo II'de gösterilmiştir.

Erkek öğrencilerde yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup, birlikte değişim değerleri; benlik saygısı - yaşam doyumu : $r = -.59$; yaşam doyumu - durumluk kaygı : $r = -.77$; yaşam doyumu - sürekli kaygı : $r = -.67$ 'dir.

Tablo II : Erkek Öğrencilerde Anne-Baba Tutumları ile Psikolojik Özellikler Arasındaki İlişkiler

	yd	ros	dur	sur
yd	1.00			
ros	— .59*	1.00		
dur	— .77*	.59*	1.00	
sur	— .67*	.47*	.77*	1.00
a1	— .10	— .23	.01	.11
a2	— .22	.11	— .02	.01
a3	— .04	.20	.24	.33
a4	— .03	.01	.09	.19
a5	— .18	— .10	.06	— .02
b1	— .13	— .23	.09	.15
b2	— .27	— .04	.02	.28
b3	— .02	— .14	— .07	.19
b4	— .14	— .17	.01	.11
b5	.22	— .25	— .17	— .19

* $p < .05$

Benlik saygısı ile durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup, birlikte değişim değerleri benlik saygısı - durumluk kaygı : $r = -.59$; benlik saygısı sürekli kaygı : $r = .47$ 'dir.

Erkek öğrencilerde yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı ile anne - baba tutumları arasında herhangi bir anlamlı ilişki saptanamamıştır.

Cinsiyet farklılığını saptamak amacıyla yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile anne - baba tutumlarının tüm boyutları «t testi» kullanılarak istatistiksel olarak analiz edilmiş ve hiç birinde anlamlı bir bulgu elde edilmemiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada kızlar ve erkekler için yapılan korelatif karşılaştırmalarda; yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı düzeyde birlikte değişim değerleri saptanmıştır. Bu bulgular değişik psikolojik özelliklerin birbiri ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Diener (1984) benlik saygısının, öznel iyiliğin ve doyumun önemli bir yardımcısı olduğuna dikkati çekerken, Robinson (1973) benlik saygısı ile yaşam doyumu arasında yüksek dü-

zeyde olumlu bir ilişkinin varlığını bildirmektedir. Reich'a (1981) göre anksiyete ile yaşam doyumu arasında güçlü bir negatif korelasyon vardır. Bu çalışmada da yukarıdaki görüşleri destekler bulgular elde edilmiş olup; her iki cinsde de yaşam doyumu, benlik saygısı ve durumluk-sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

Kız öğrencilerde anne - baba çocuk yetiştirme tutumlarıyla psikolojik özellikler arasında ilişki araştırıldığında; baba eşler arasında çatışma algıladığında kız öğrencilerin gerek yaşam doyumu gerekse benlik saygısı olumsuz yönde etkilenmektedir. Yapılan çalışmalar aile içi çatışmaların yaşam doyumunu azalttığını göstermektedir (Mechanic, 1989). Ancak bu çalışmada; babanın eşler arasında çatışma algılaması sadece kız deneklerin yaşam doyumunda ve benlik saygılarında etkili görünmektedir. Literatürde karşı cinsten ebeveynin sıcak, destekleyici ve yakın tutumunun çocuğun üzerinde daha etkili olduğu belirtilmektedir. Richards (1991) yapmış olduğu bir çalışmada ergenlerin benlik saygısında en önemli yordayıcının karşı cinsten ebeveynin sıcak ve destekleyici tutumu olduğunu saptamıştır.

Ayrıca anne - babanın baskıcı tutumu ile kız öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında da olumsuz bir ilişki saptanmıştır. Anne - babanın baskıcı ve uzlaşmaz tutumu genci zorlamakta, dolayısıyla anksiyeteye yol açmaktadır. Baskıcı ve otoriter anne - baba tutumunun pasif, ürkek ve meraksız bir kişiliğe yol açtığını bildiren Ekşi'nin (1990) saptamalarıyla bu çalışmanın bulguları tutarlı görünmektedir. Otoriter anne - baba tutumu çocuğun; uysal, boyun eğici ve bağımlı olmasına neden olmakta, öte yandan hostiliteye ve anksiyeteye yol açmaktadır (Hill; 1989).

Erkek öğrencilerde yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı ile anne - baba çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanamamıştır. Bu bulgu aile ve toplum bağlamında erkek çocuklara farklı rol verilmesinden ileri gelebileceği gibi, erkek öğrenci örnekleminin kız öğrencilere göre daha az sayıda olmasından kaynaklanabilir.

İki cins arasında gerek sözü edilen psikolojik özellikler gerekse anne - baba çocuk yetiştirme tutumları açısından anlamlı düzeyde bir farklılık saptanamamış olması; oldukça homojen bir örneklem grubuyla çalışılmış olmasına bağlanabilir.

ÖZET

Bu çalışmada bir grup tıp fakültesi öğrencisinde anne - baba tutumları ile yaşam doyumu, benlik saygısı, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada dört ayrı ölçek kullanılmış olup bu ölçekler 5. ve 6. sınıf öğrencilerine ve onların anne - babalarına uygulanmıştır. Elde edilen veriler «Correlation Matrix», «t test» yöntemleriyle istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular kız ve erkek öğrencilerde; yaşam doyumu, benlik saygısı ve durumluk-sürekli kaygı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca kız öğrencilerde annenin disiplinli ve baskıcı tutumu ile benlik saygısı ($r = .35$), babanın eşler arasında çatışma algılaması ile benlik saygısı arasında ($r = .43$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Gene kız öğrencilerde anne ve babanın baskıcı ve disiplinli tutumlarıyla anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir korelasyon elde edilmiştir. (anne için $r = -.34$, baba için $r = -.37$). Erkek öğrencilerde ise psikolojik özelliklerle anne - baba çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir etkileşim saptanamamıştır.

Anahtar Kelimeler : Anksiyete, Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu, Anne - Baba Tutumları

SUMMARY

Relationships Between Psychological Features and Parents Child Rearing Attitudes of Students of Medical School

The aim of this study is to find out correlation between life satisfaction, self-esteem and anxiety levels of one group of students who are educating in Medical Faculty and child rearing attitudes of their parents. In this study 4 different questionnaires have been applied to a total of 59 students and their parents. For the statistical analyses of the data «Correlation Matrix» and «t test» have been applied. There was a negative correlation between life satisfaction, self-esteem, anxiety levels of female and male subjects. On the other hand for female subjects there was correlation have been ascertained between mother's disciplinary attitudes and females' self esteem ($r = -.35$). Also, there was a significant correlation have been found between parents disciplinary attitudes and female subjects' anxiety levels. (for mothers $r = -.34$, for fathers $r = -.37$). For the fathers have been perceived marriage conflict, there was a significant correlation

have been ascertained between females' self-esteem and this dimension ($r = .43$). For male subjects there wasn't any correlation have been ascertained between their psychological features and child rearing attitudes of their parents.

Key Words : Anxiety, Self-Esteem, Life Satisfaction, Parent Child Rearing Attitudes.

KAYNAKLAR

1. Armsden G Greenberg MT : The Inventory of Parent and Peer Attachment : Individual Differences and The Relationship to Psychological Wellbeing in Adolescence, Journal of Youth and Adolescence. 16, 5, 427-454, 1987.
2. Brian KB Derwin LT : Dimensions of Father's and Mother's Supportive Behavior : The Case of Physical Affection. Journal of Marriage and the Family 48, 783-794, 1986.
3. Çuhadaroğlu F : Adolesanlarda Benlik Saygısı. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi H.Ü. Tıp Fak. Psikiyatri ABD. 1986, Ankara.
4. Diener E : Subjective ve Well-Being. Psychological Bulletin, 95, 3, 542-575, 1984.
5. Ekşi A : Çocuk, Genç, Ana Babalar. 1. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
6. Hill P : Adolescent Psychiatry. (ed) Paykel E Morgan H.G. Churvhill Livingston Inc., Edinburg, 1989.
7. Göcas V Schwalbe ML : Parental Behavior and Adolescent Self-Esteem. Journal of Marriage and Family. 48, 37-46, 1986.
8. Kissman K : Social Support, Parental Belief Systems and Well-Being. Youth and Society. 21, 1, 120-130, 1989.
9. Köker S : Normal ve Sorunlu Ergenlerde Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara, 1991.
10. Le Compte G Le Compte A Özer S : Üç Sosyoekonomik Düzey'de Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları : Bir Ölçek Uyarlaması. Psikoloji Dergisi. 1, 1, 5-8, 1978.
11. Le Compte G Öner N : Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. İstanbul, 1983.
12. Lynn S Green JW : The Social Context of Adolescent Self-Esteem. Journal of Youth and Adolescence. 15, 4, 315-322, 1986.
13. Mechanic D Hansell S : Divorce, Family Conflict and Adolescents Well-Being. Journal of Health and Social Behavior. 39, 105-116, 1989.
14. Muss RE : Teories of Adolescence, Third Ed., Rondon House Inc. New-York, 1975.
15. Reich JW Zatzra A : Life Events and Personal Causation Some Relationships with Satisfaction and Distress. Journal of Personality and Social Psychology, 41, 1002-1012, 1981.
16. Rice FP : The Adolescent, Second Ed., Allyn and Bacon Inc. Boston, 1978.
17. Robinson JP : Measures of Social Psychological Attitudes. Revised Ed. Survey Research Center Inst. for Social Research, Michigan, 1973.